

2006. szeptember 28.

ÖNÁLLÓSULÓ FOLYAMATOK A BESZÉDPERCEPCIÓ FEJLŐDÉSÉBEN

Gósy Mária

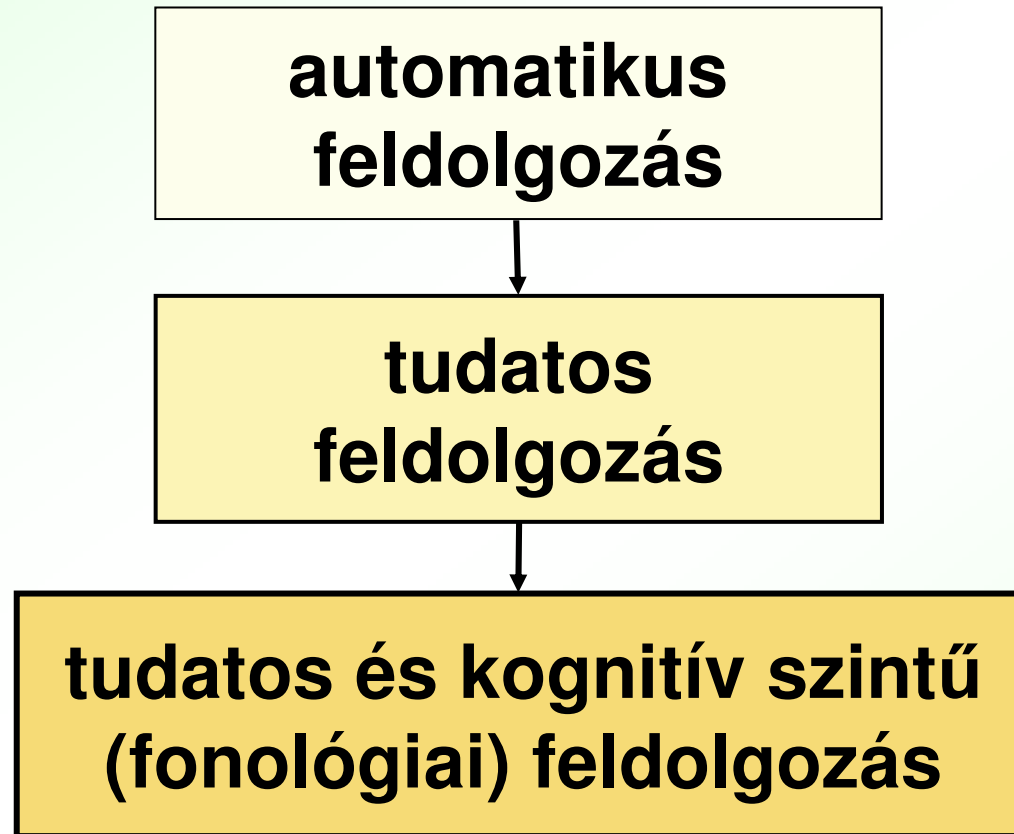
Fonetikai Osztály

AZ ANYANYELV-ELSAJÁTÍTÁSRÓL

- ☺ Fő jellemzői: univerzális, relatíve gyors, biológiai előprogramozottságú, tökéletlen minta alapján történik.
- ☺ A beszédpercepciók működéseket a beszéssel együtt, de időeltolódással sajátítjuk el.
- ☺ A beszédpercepciók mechanizmus rejtetten működik, közvetlenül nem tanulmányozható.
- ☹ **Nincs olyan gyerek, aki azt mondaná „*Én ezt nem észlelem tökéletesen*”; ezért a kutatás feladata az, hogy az esetleges problémákra rávilágítson.**

A BESZÉDPERCEPCIÓ FEJLŐDÉSÉNEK MODELLJE

Schulte-Könte et al. 1999

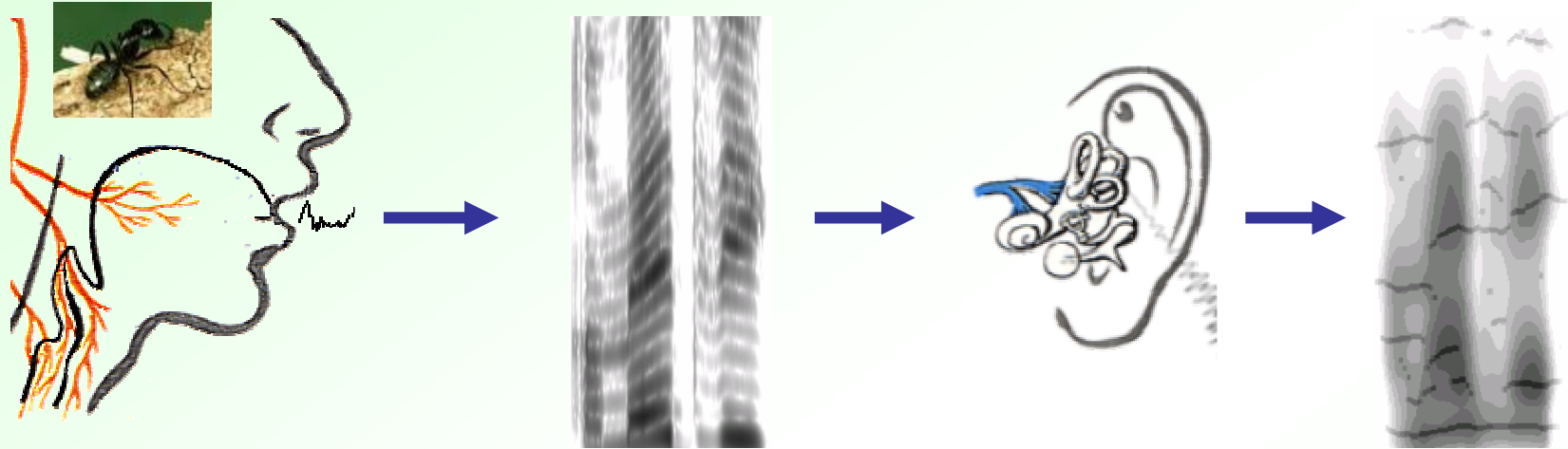
A PERCEPCIÓS FEJLŐDÉS VÁZLATA

Pre- és globális percepció	→	magzat?, újszülött
Észlelési differenciálás, (szupra)szegmentumok	→	csecsemő
Globális beszédértés	→	egyéves kor
Kulcsszó-stratégia	→	1,5–2 éves kor
Hierarchikus megértés	→	3 éves kor
Észlelés stabilizálódása	→	3–6 éves kor
Szövegértés biztonsága	→	5–7 éves kor

A GYERMEKEK „FELADATA” A BESZÉDPERCEPCIÓBAN

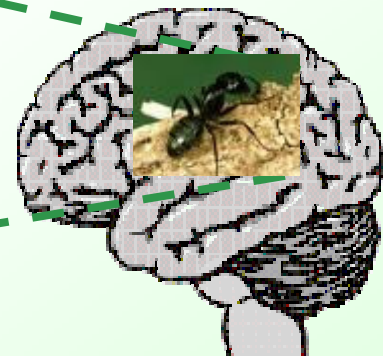
Tömören: a beszélő által kiadott folyamatos akusztikai jel átalakítása diszkrét nyelvi egységekké.

Részletek: szegmentumok, szótagok, hangsorok felismerése, sorrendiségük azonosítása, a nyelvi jelentés meghatározása a hangszerkezetből, a szemantikai és a szintaktikai összefüggések felismerése a közlésekben, illetőleg szövegben

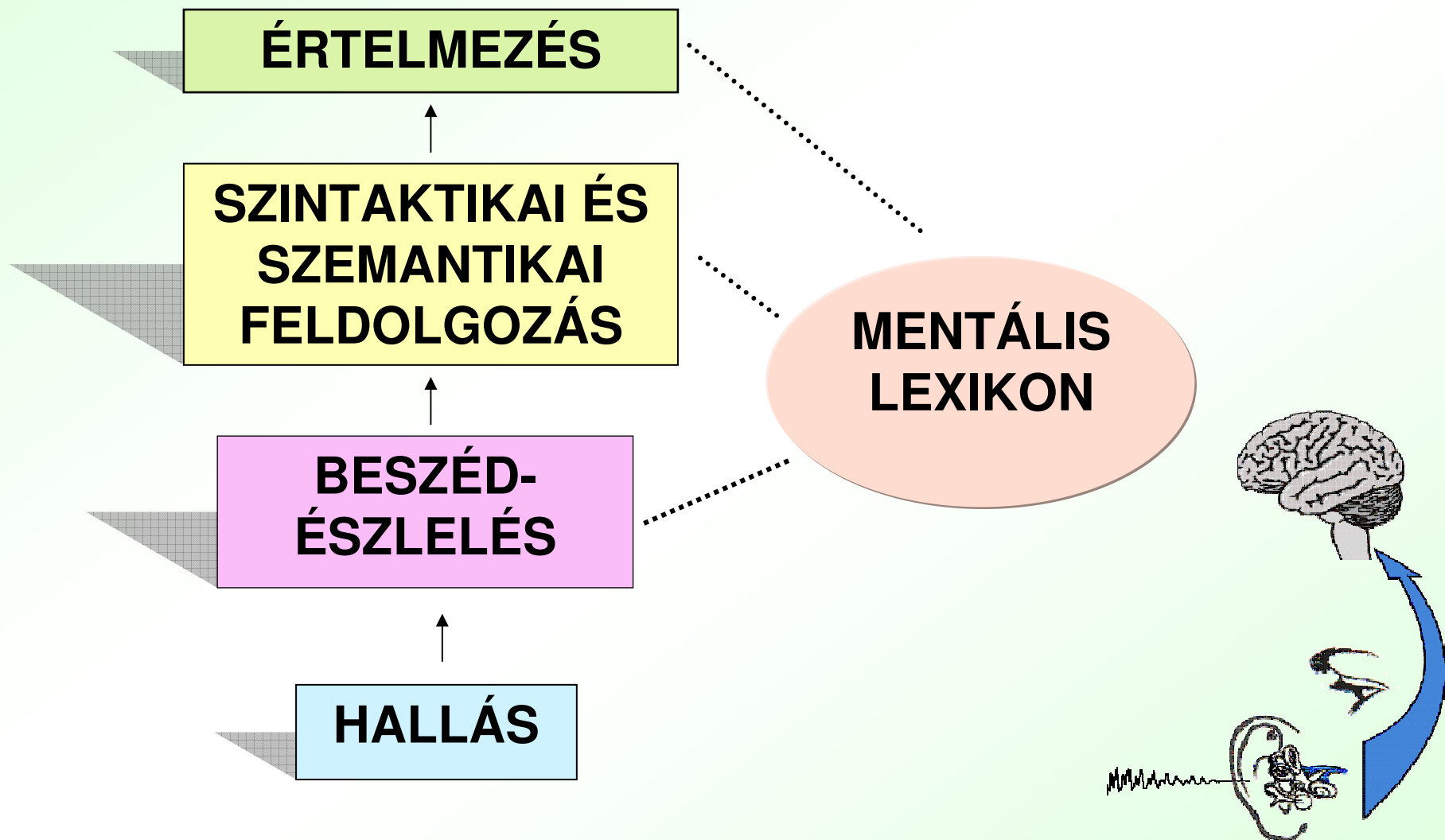

[həŋʝə]

hangya

A BESZÉDFELDOLGOZÁS MODELLJE

A JELEN KÍSÉRLETSOROZAT CÉLJA

1. Óvodások és iskolások beszédészlelési és beszédmegértési folyamatainak vizsgálata az életkor függvényében.
2. A fejlődési tendenciák meghatározása 4 éves és 9 éves kor között.
3. A „**beszédfeldolgozó mechanizmus sajátos mintázata**” hipotézis ellenőrzése.
4. Magyarázat keresése az iskolások tanulási nehézségeire vonatkozóan.

KÍSÉRLETI SZEMÉLYEK, ANYAG, MÓDSZER

Kísérleti személyek: 600 gyermek, 4–9 év, életkoronként 50 leány, 50 fiú. Ép hallók, nem beszédhibások, normál populáció.

Anyag és módszer: a GMP-diagnosztika 9 tesztje. Szavak és mondatok fehér zajban (4 dB zaj/jel viszony); frekvenciaszűrt és elektronikusan gyorsított mondatok; logatomok, mondat, szöveg. Feladatok: ismétlés, azonosítás, kijelölés, kiválasztás, döntés, válaszadás.

Eljárás: egyéni tesztelés, adatrögzítés.

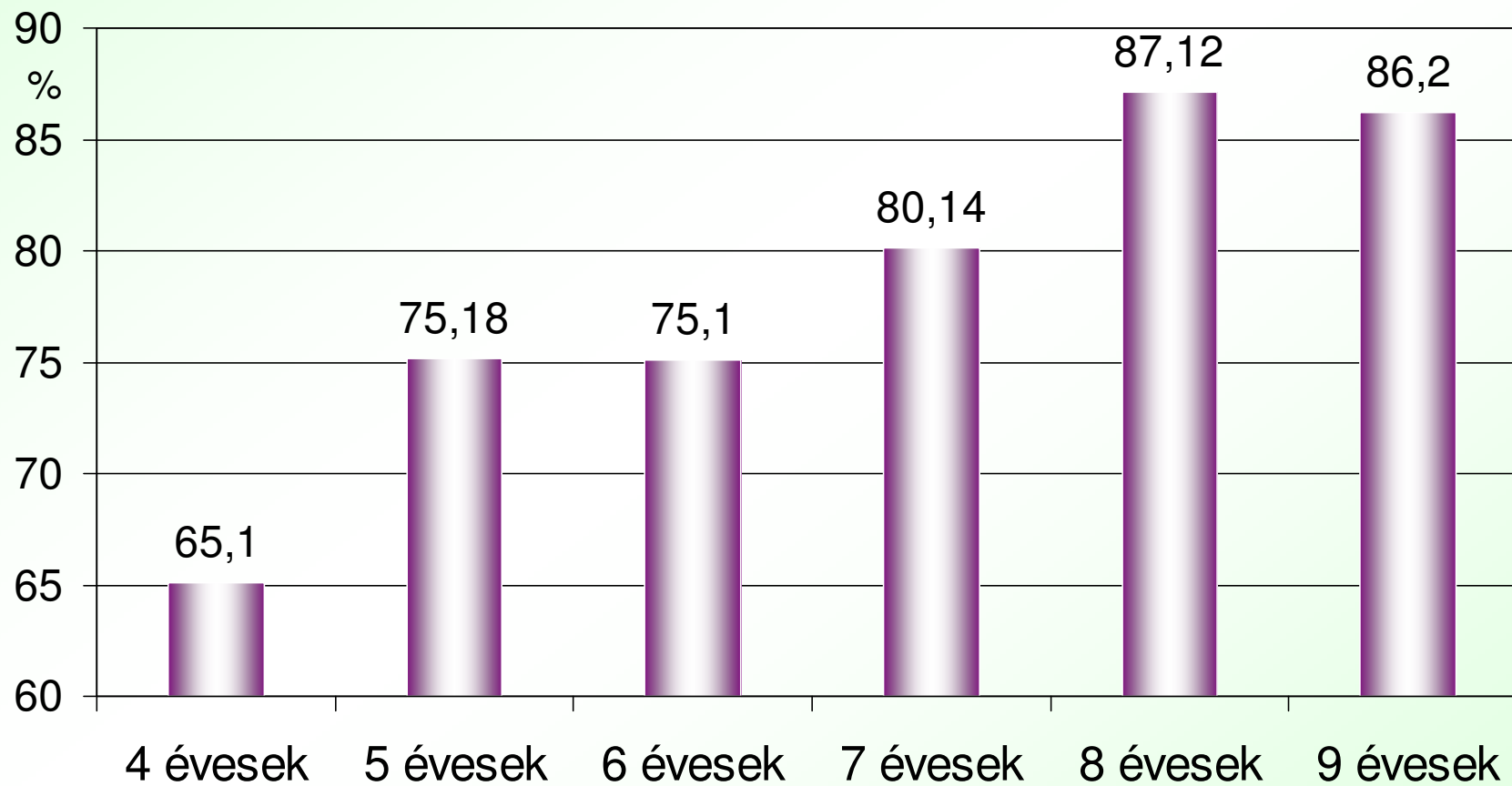
Statisztikai elemzések (SPSS 8.0).

Közel **50 000 adat** mennyiségi és minőségi feldolgozása.

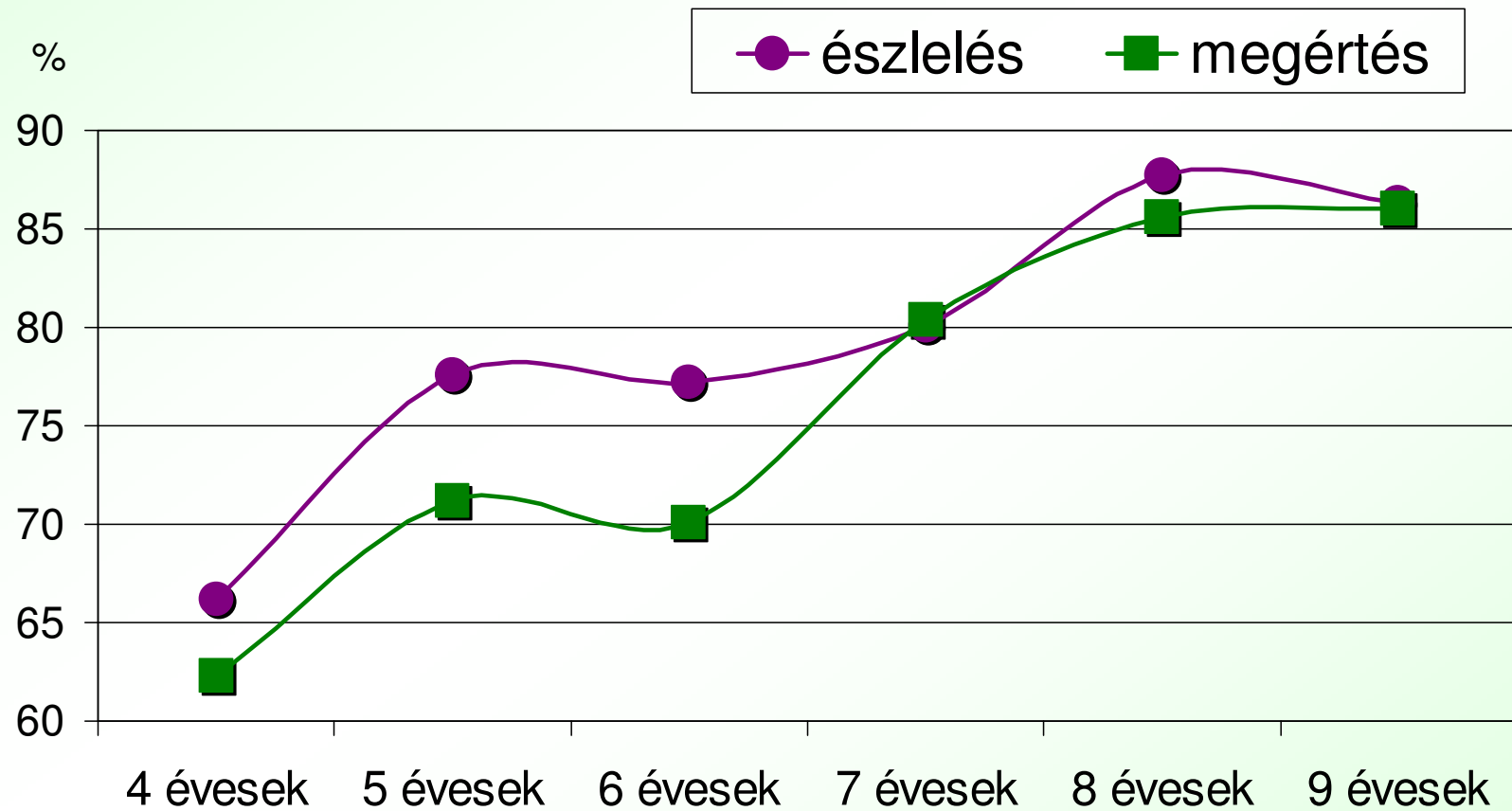
AZ EREDMÉNYEK BEMUTATÁSÁNAK VÁZLATA

- A 600 gyermek **percepciós adatainak** elemzése.
- Az életkori (fejlődési) **változások** bemutatása folyamatonként.
- A percepciós folyamatok **összefüggéseinek** elemzése.
- A **hipotézis** és az adatok objektív tényeinek tárgyalása.

EREDMÉNYEK: ÁTLAGOK

ÉSZLELÉS ÉS MEGÉRTÉS

FEJLŐDÉSI SAJÁTOSSÁGOK

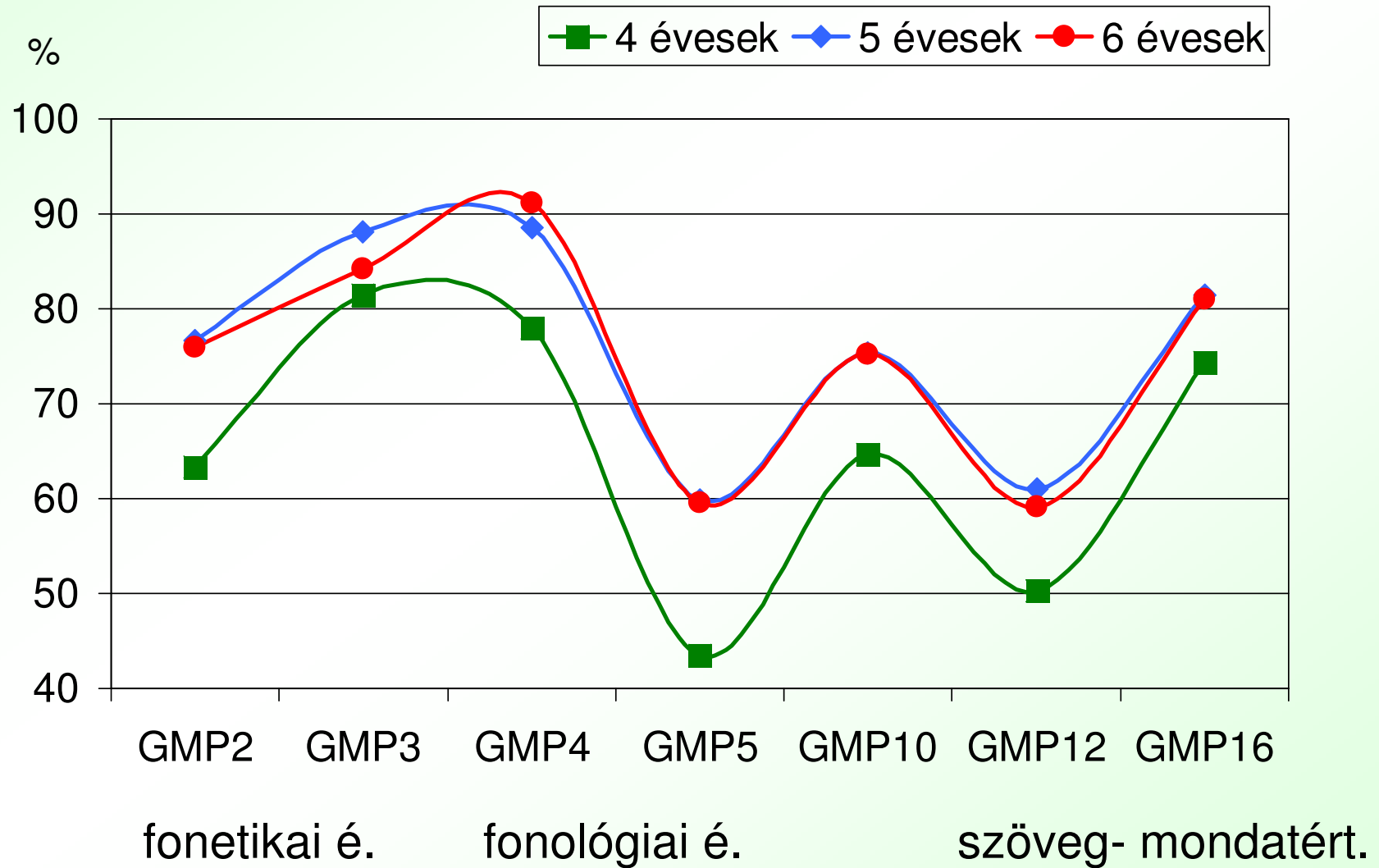
- A beszédpercepció fejlődése nem teljesen fokozatos. Jelentős a változás a 4 és 5 évesek, valamint a 7 és 8 évesek teljesítménye között.

Magyarázatot igényel az 5 és 6, valamint a 8 és 9 év közöttiek azonos/hasonló eredménye.

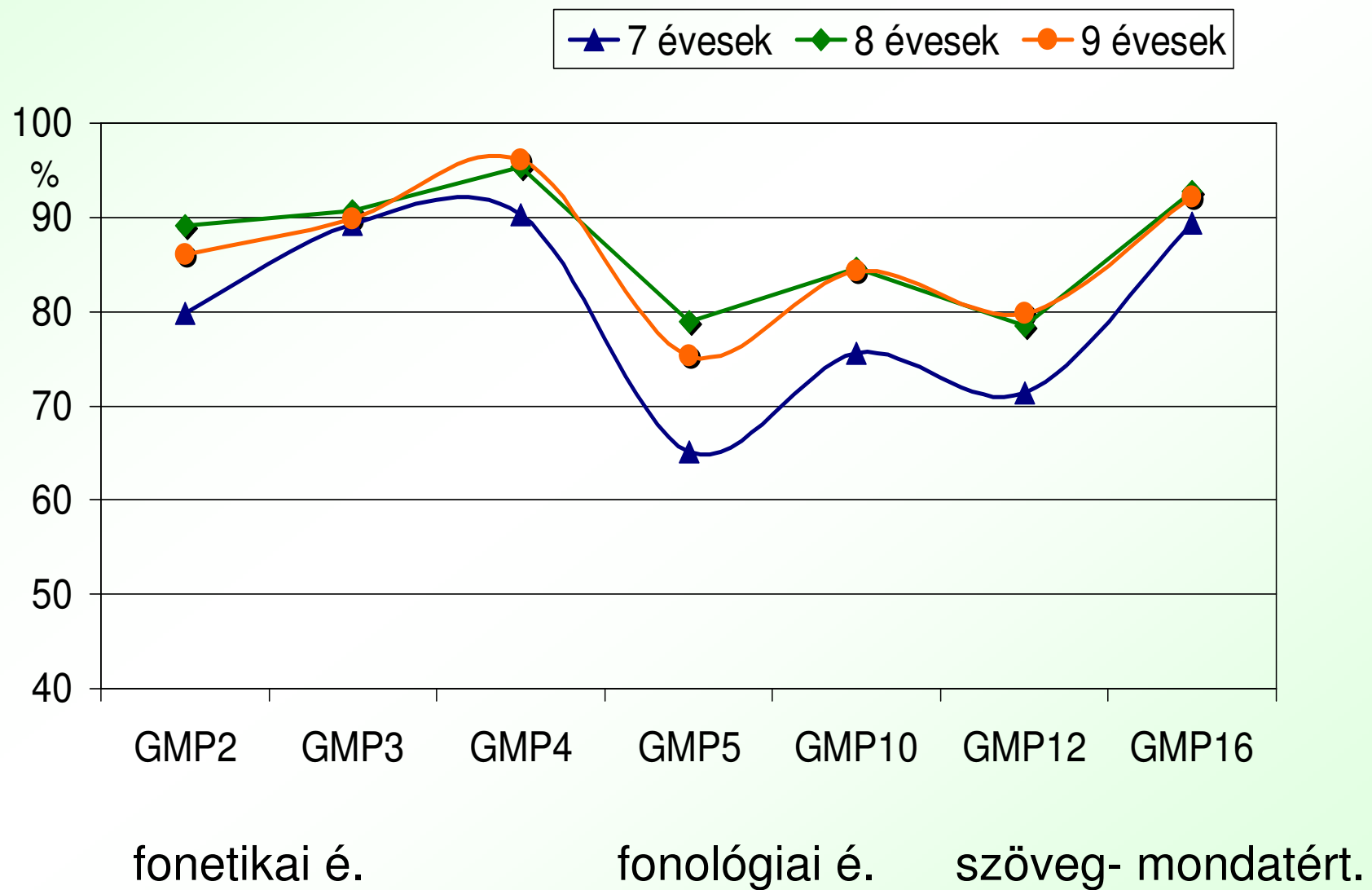
- Az észlelési folyamatok fejlettebbek, mint a megértésiek.
- A beszédértési folyamatok iskoláskorban közelítik meg az észlelésiek szintjét.

Kérdés: a 9 évesek teljesítménye nem tekinthető-e elmaradásnak?

ÓVODÁSOK ÁTLAGÉRTÉKEI

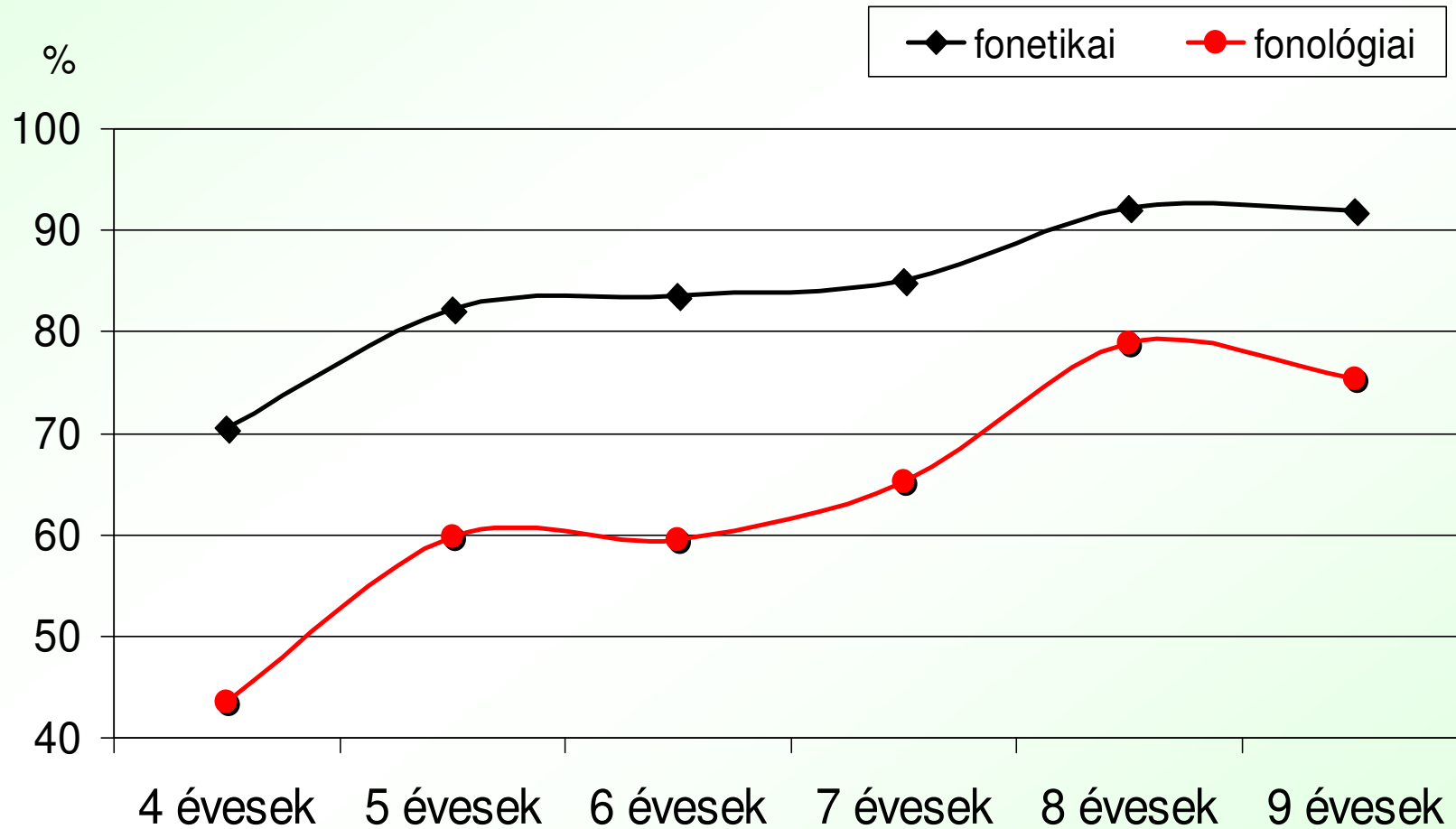
ISKOLÁSOK ÁTLAGÉRTÉKEI

AZ ÉLETKORI TÉNYEZŐ

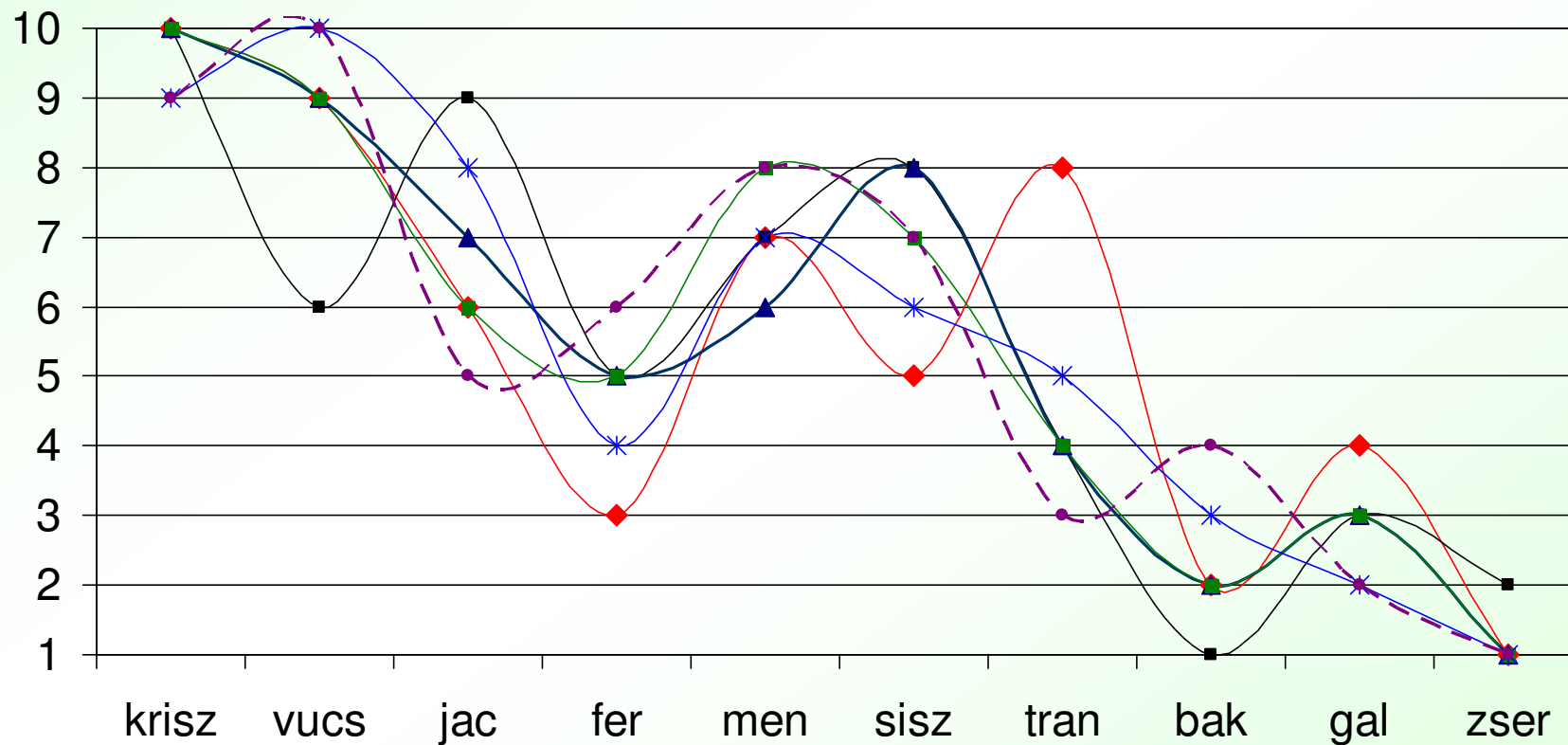
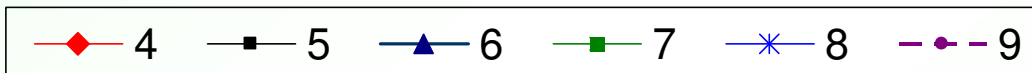
- Az iskolások átlagos teljesítménye – az elvárásnak megfelelően – jobb, mint az óvodásoké: **72% → 84,5%**.
- Az óvodások és az iskolások teljesítményének tendenciája hasonló. A legjobb a fonetikai, a leggyengébb a fonológiai észlelés, a kettő közötti a szeriális. A mondatértés jobb, mint a szövegértés.
- A **beszédhangok megkülönböztetésében** fokozatos a fejlődés, az 5 és 6 évesek között van nagy különbség: **27,8% → 78%**.

FONETIKAI, FONOLÓGIAI ÉSZLELÉS

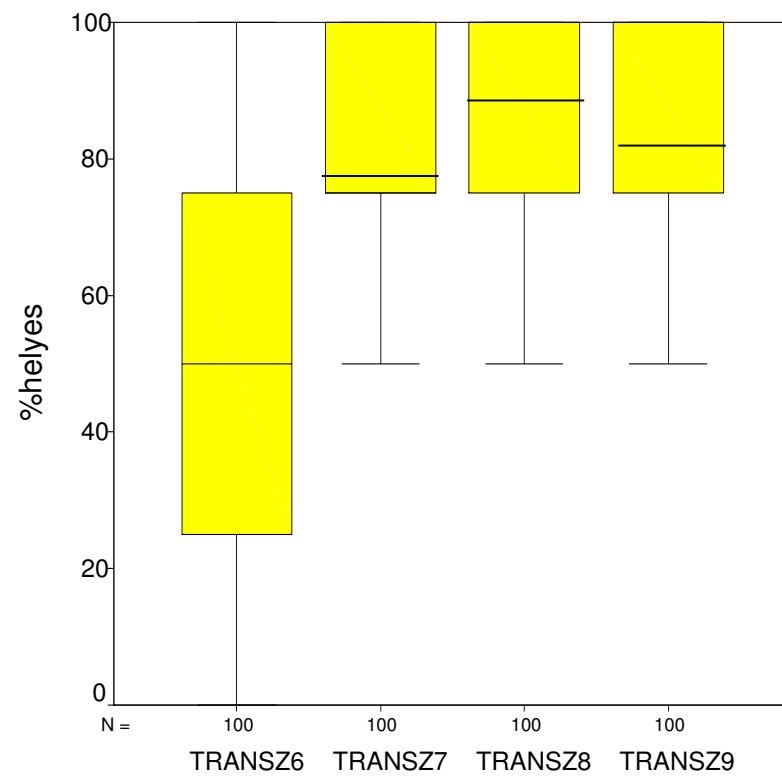
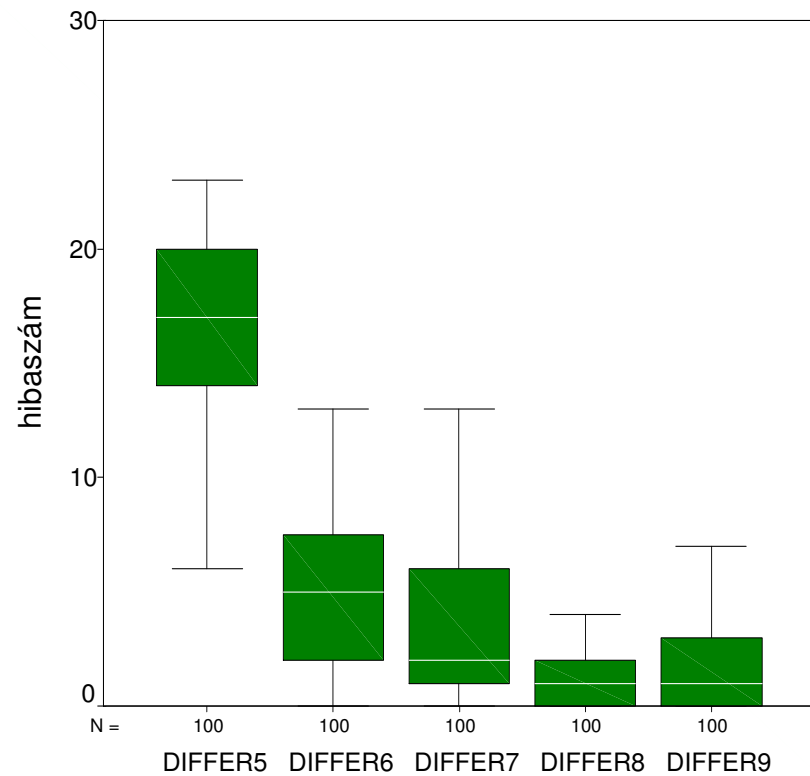

SZERIÁLIS ÉSZLELÉS

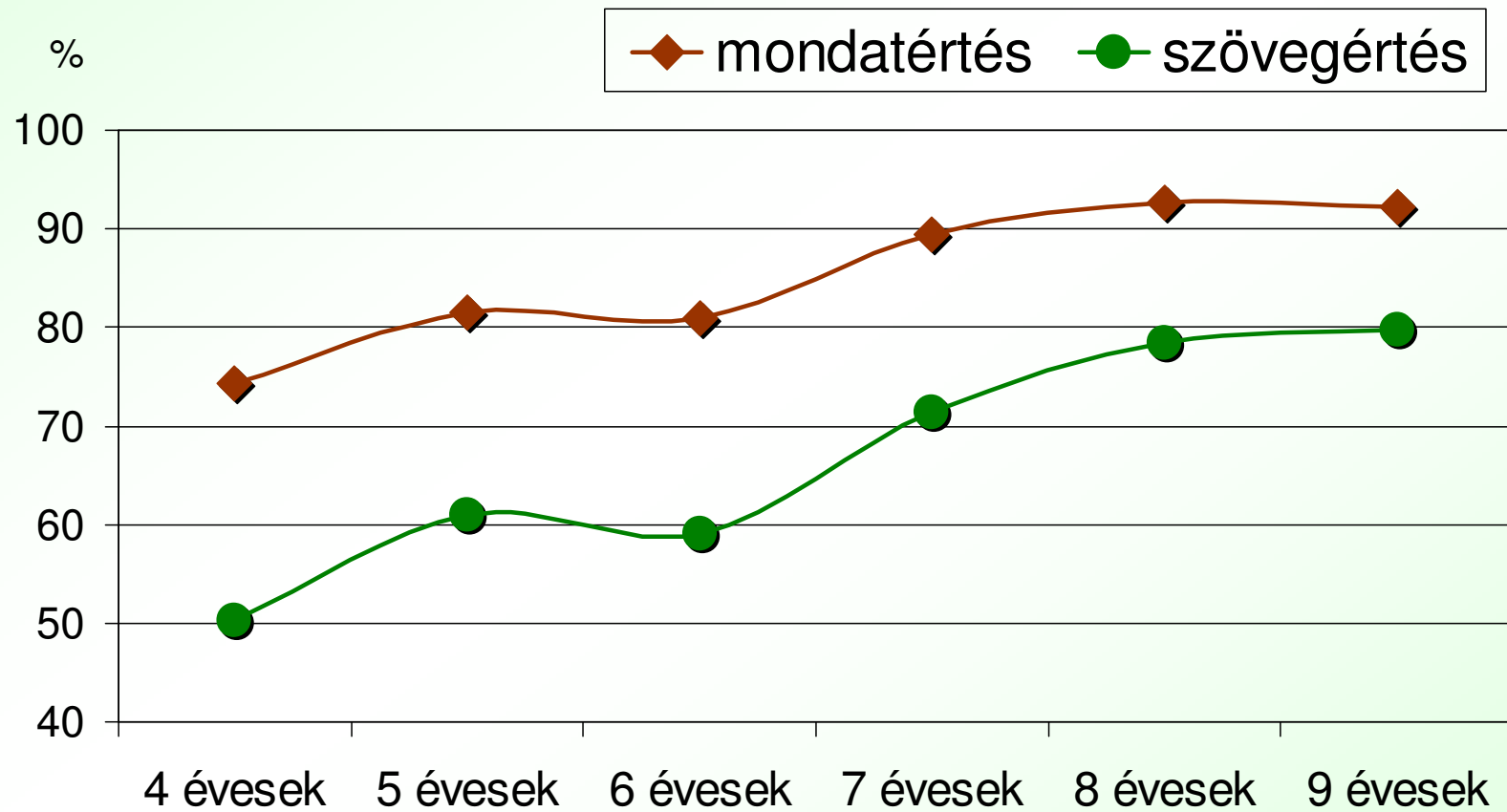
nehézségi skála

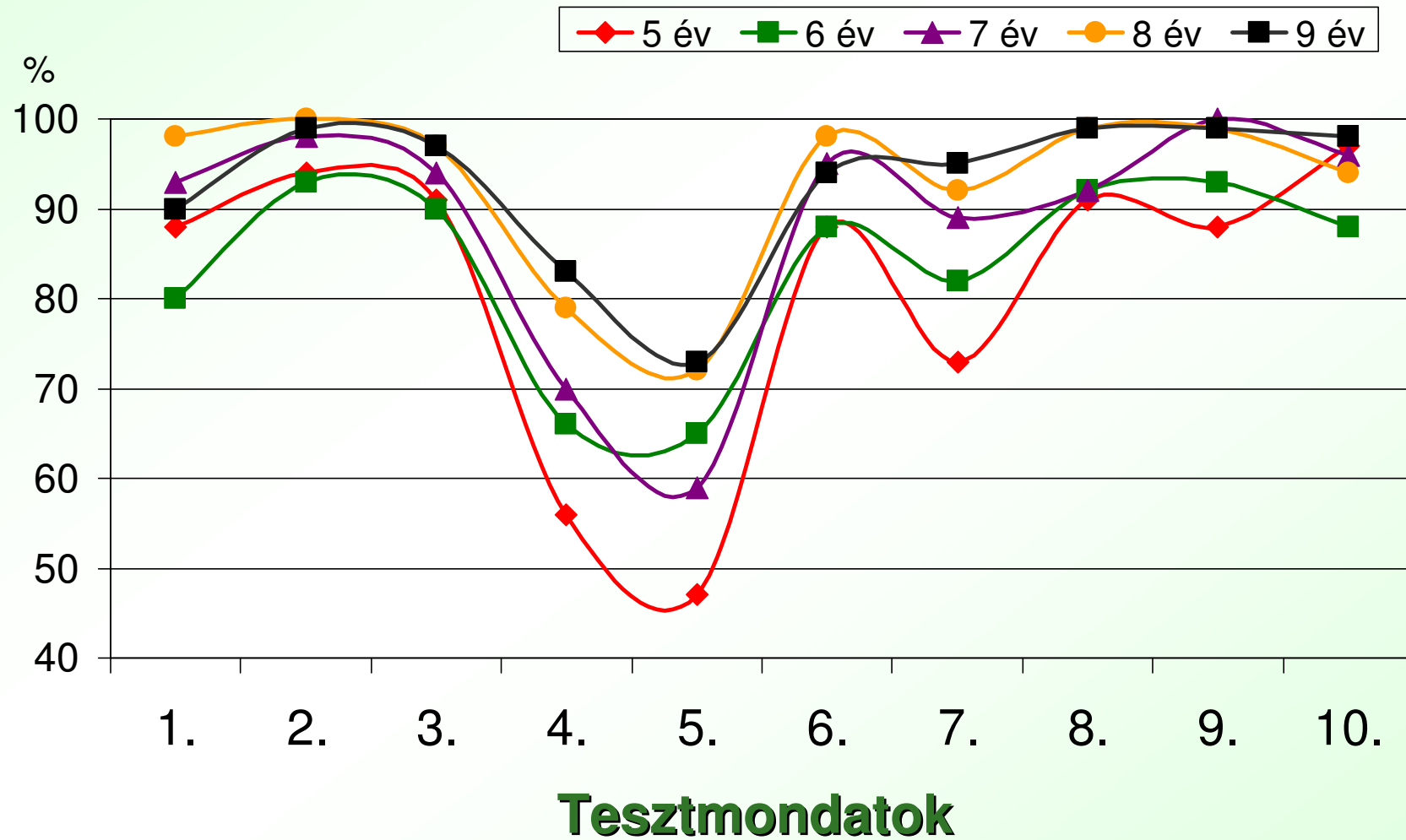
DIFFERENCIÁLÁS ÉS TRANSZFORMÁCIÓS ÉSZLELÉS

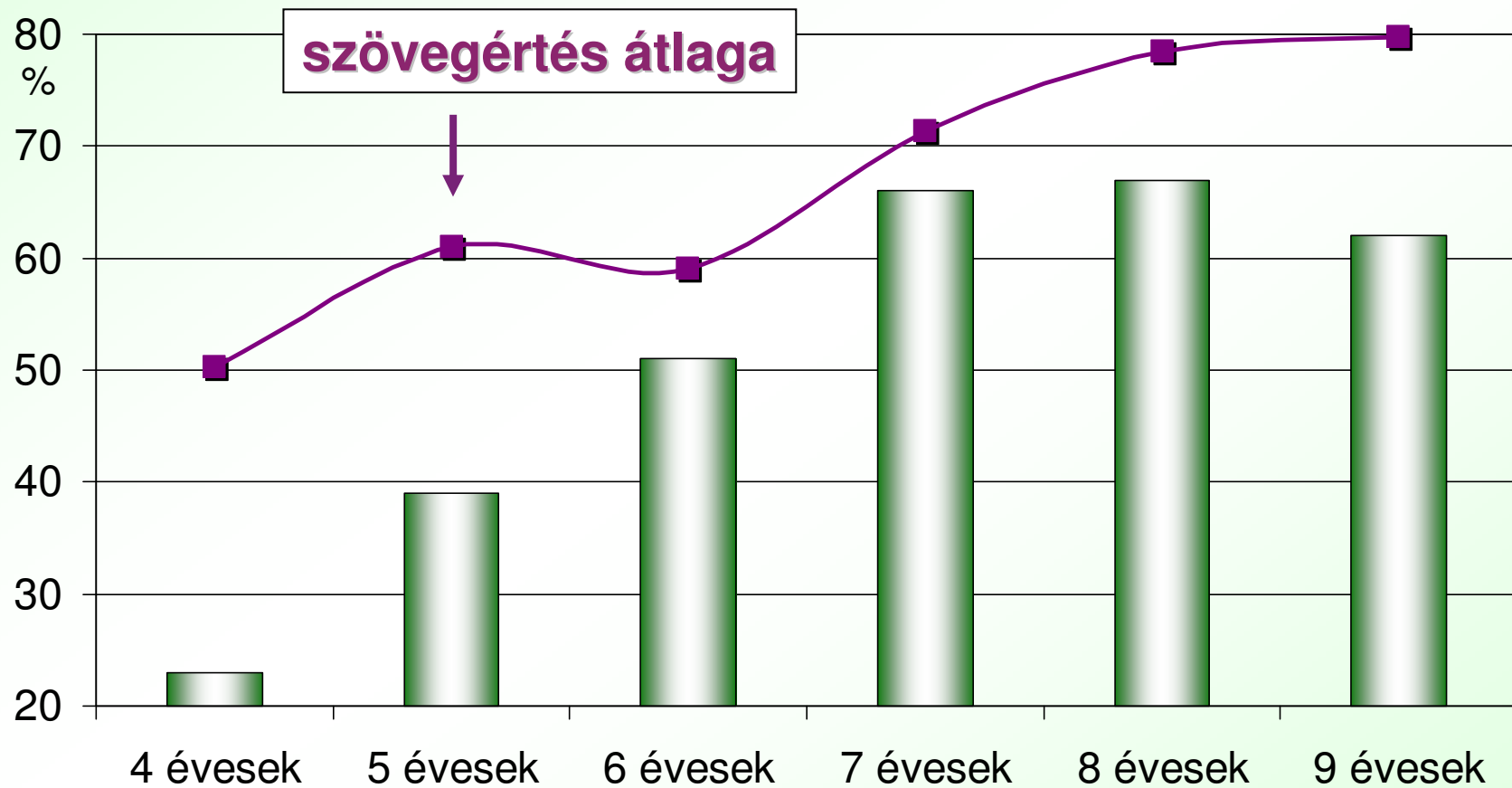
BESZÉDMEGÉRTÉS

MONDATÉRTÉS AZ ÉLETKOR FÜGGVÉNYÉBEN

A SZÖVEGÖSSZEFÜGGÉS FELISMERÉSE

FEJLŐDÉSI MÉRFÖLDKÖVEK

4 és 5 év között → összes folyamat

5 és 6 év között → hangdifferenciálás

6 és 7 év között → beszédértés,transzformációs észlelés

7 és 8 év között → akusztikai, szeriális, fonológiai észlelés

**AZ INDIVIDUÁLIS KÜLÖNBSÉGEK
VÁLTOZÁSA A VIZSGÁLT
GYERMEKEKNÉL AZ ÉSZLELÉSI
ÉS MEGÉRTÉSI FOLYAMATOKBAN**

**GMP5, 10, 12: fonológiai, szeriális
észlelés, szövegértés**

A BESZÉDFELDOLGOZÓ MECHANIZMUS SAJÁTOS MINTÁZATA

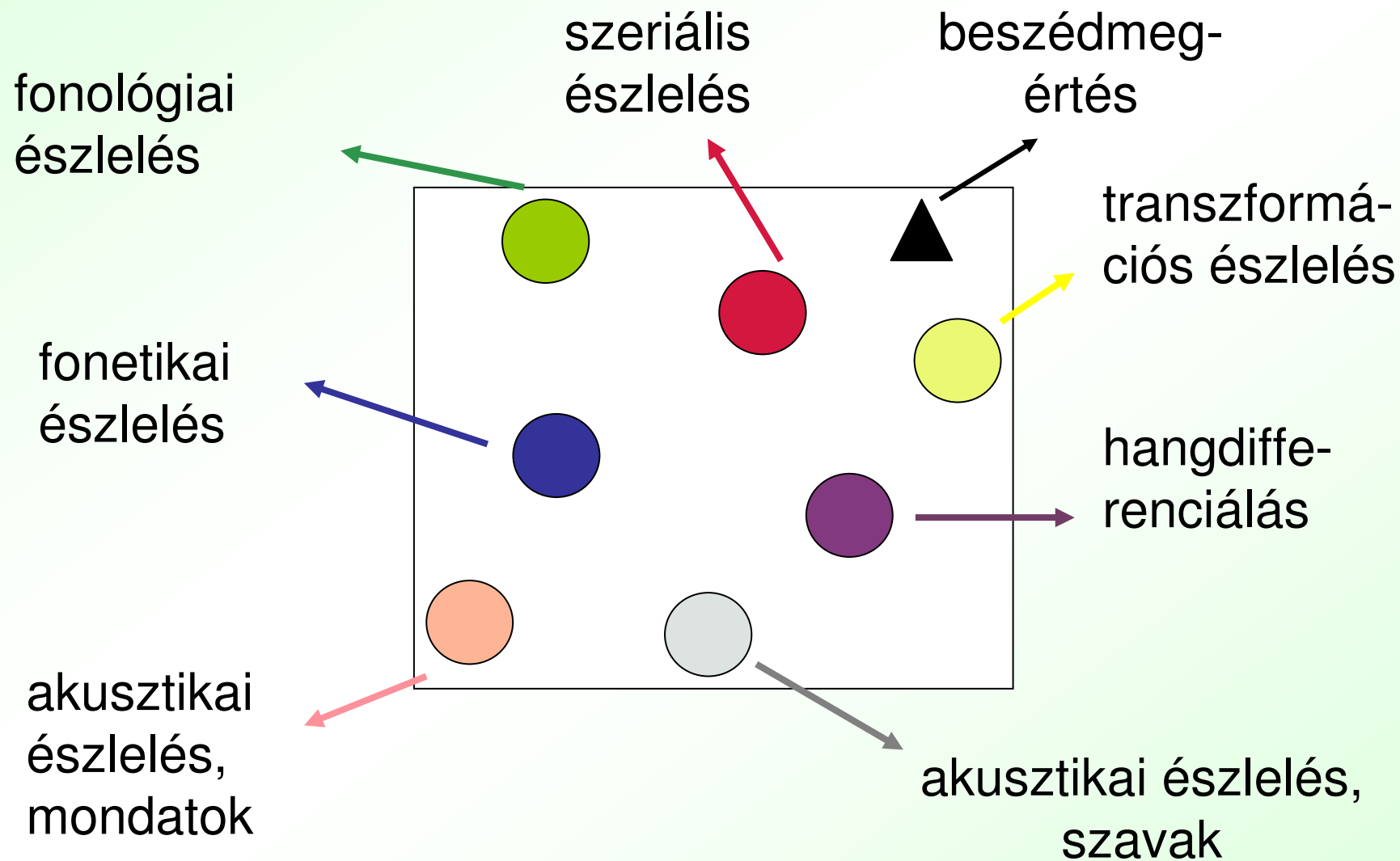
Percepciós fejlődés = az egyes folyamatok önállósodása.

Mit értünk ezen?

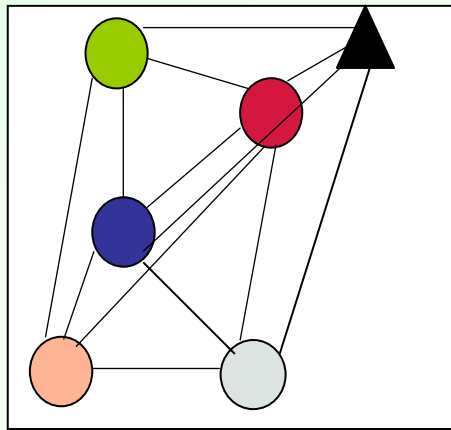
Az egymástól függő folyamatokon alapuló mechanizmus kevésbé hatásos, mint az, amikor az önállóan funkcionáló folyamatok egysége biztosítja a mechanizmus működését.

Igazolható-e ez a hipotézis a kísérletsorozat mintegy 50 000 adata alapján?

BESZÉDFELDOLGOZÁSI FOLYAMATOK

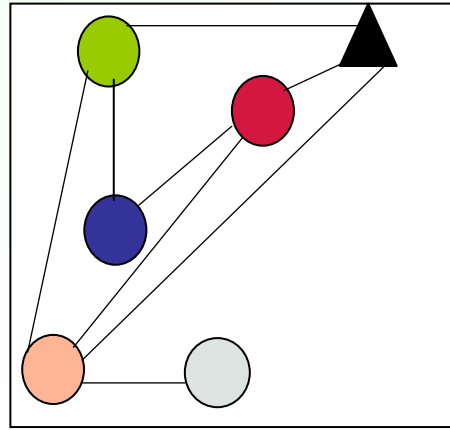

ÖSSZEFÜGGÉSEK: ÓVODÁSOK

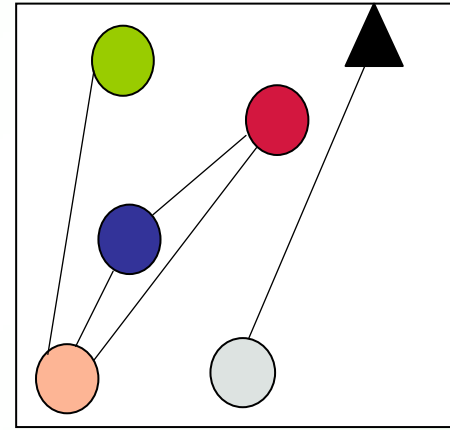
4 é.

65,1%

5 é.

75,8%

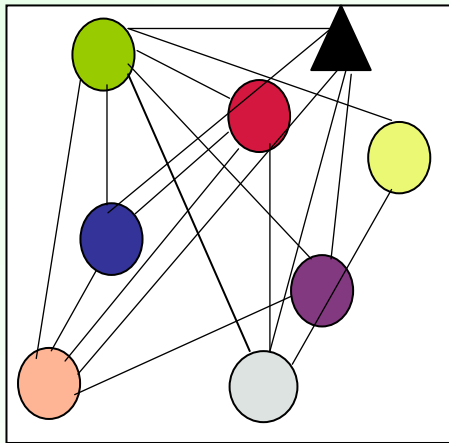

6 é.

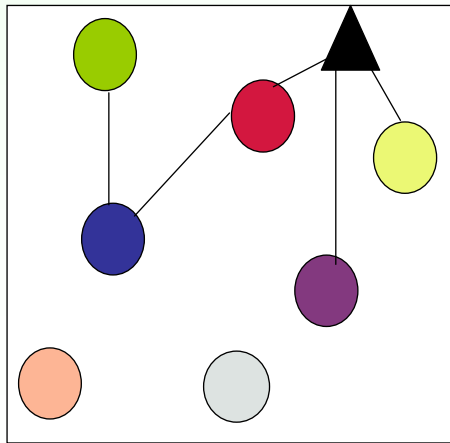
75,1%

Beszédpercepció teljesítmény átlagértéke:

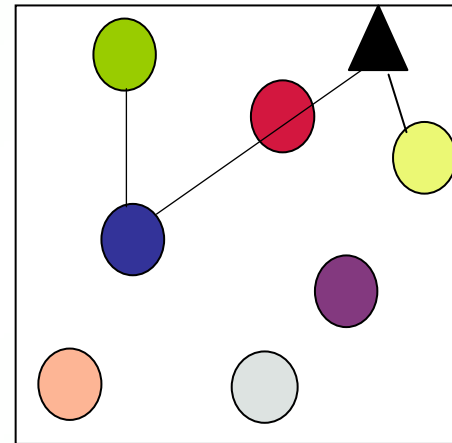
ÖSSZEFÜGGÉSEK: ISKOLÁSOK

7 é.

8. é.

9 é.

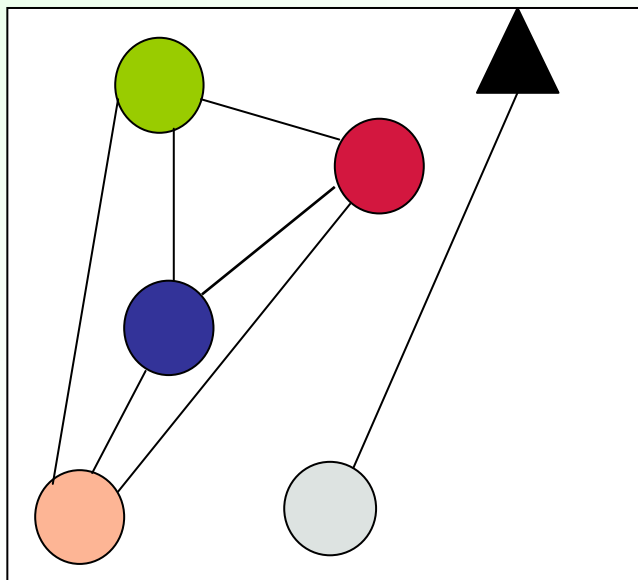
Beszédpercepció teljesítmény átlagértéke:

80,1%

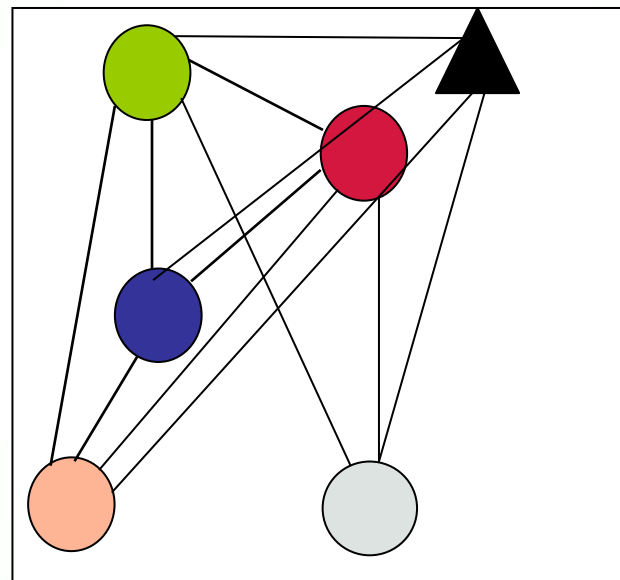
87,1%

86,2%

ÁTMENETI VÁLTOZÁS

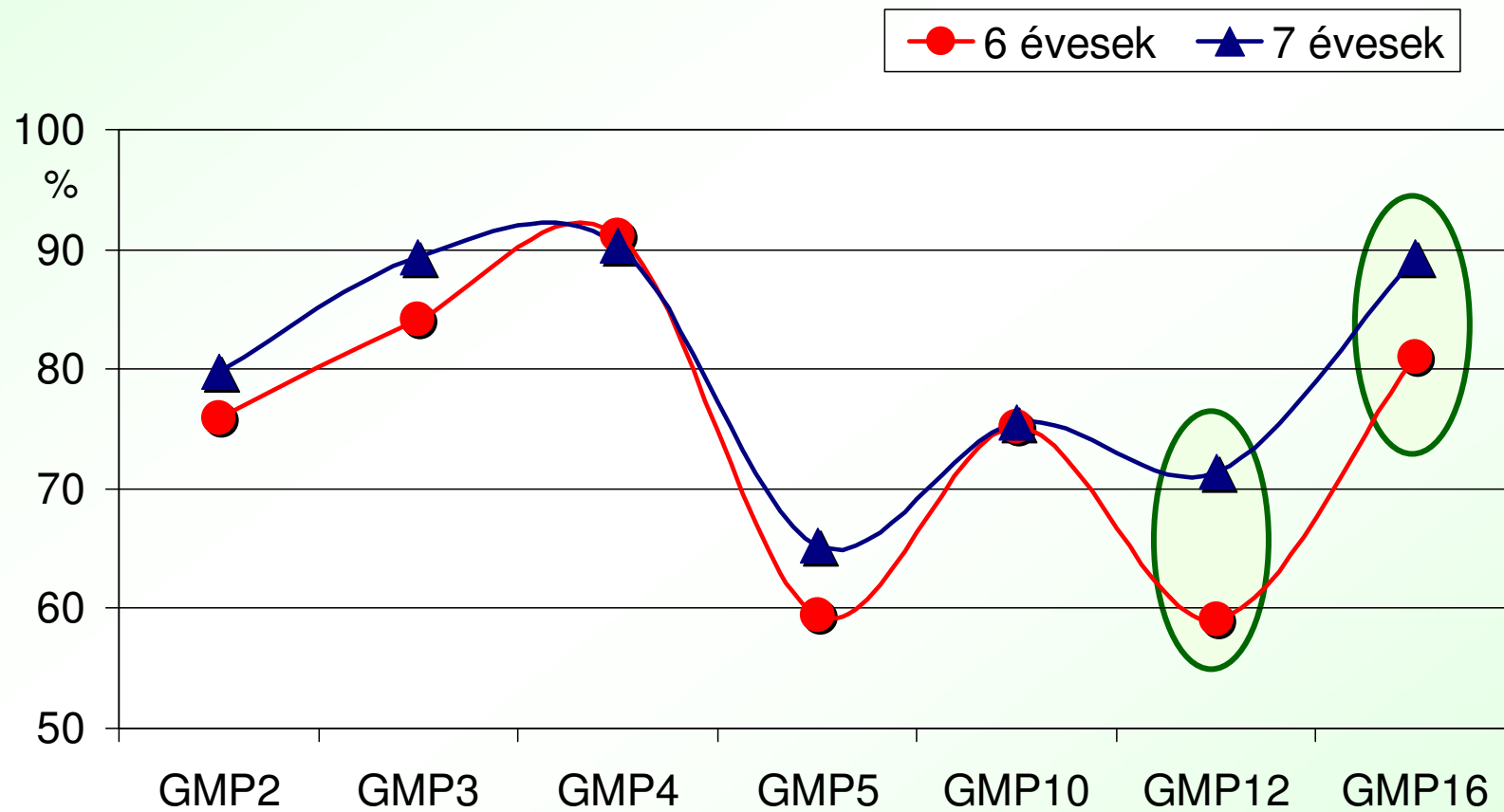

6 évesek

7 évesek

AZ ÓVODA ÉS ISKOLA HATÁRÁN

KÖVETKEZTETÉSEK

A percepciós folyamatok **önállósulása** biztosítja a tudatos és kognitív szintű beszéd-feldolgozást.

Ez szükséges az írott anyanyelv megtanulásához is.

Ha nem önállósulnak megfelelően és az elvárt életkorban, annak többszörös negatív következményei lesznek az anyanyelv-fejlődésre és az anyanyelven alapuló tanulási folyamatok működtetésére is.